

Що посієш, те й пожнеш

Михайло Стельмах

За мотивами болгарської народної казки

Хитрий лис, щербатий лис
Уночі у клуню вліз,
Нишком виліз на драбину,
А з драбини — на бантину, —
Курку — хап! — і у торбину...
Курка чує, що біда,
Курка в крик: "Кудах! Ку-да?!"

У цю пору коло хати
Бігав наш Рябко вухатий.
Крик почув Рябко — і вмить
Рятувати курку мчить.

Лис злякався — скік з драбини,
А вона йому на спину, —
Прищемила хвіст, торбину.
З-під драбини вирвавсь лис,
А Рябко його — за хвіст.
Лис на вулицю як двине,
Кинув курку і торбину,
Лис — в городи, у жита,
А Рябко вчепивсь в хвоста:

"Я тебе провчу як треба!
Буде, лисе, комір з тебе!"
Як рвонеться злодій-лис —
Хвіст — в Рябка, а лис — у ліс...
І голодний, і безхвостий,
Чеше лис до вовка в гості.
Вовка він не раз дурив,
На дурничку їв і пив;
Насміхаючись над вовком,
Крав м'ясце у нього ловко.

От до вовка лис помчав,

На порозі
У знемозі
Лис упав.
Чує: пахне в хаті м'ясо,
Пахнуть смажені ковбаси:
"Любий вовчику-браток,
Дай мені м'ясця шматок...
Знаю, друже, твою ласку, —
Принесеш мені й ковбаску!..."

Обізвався з хати звір:
"Утікай, поганцю, в бір.
Я узнав твою натуру —
Оббілюю зараз шкуру!"
Лис підвівся, застогнав,
Лис поволі почвалав,
І голодний, і безхвостий.

"Ну, куди б звернути в гості?
До ведмедя б взяти вб'ік? —
Так у нього ж вкрав щільник...
Може, кізку навістити? —
Так поїв у неї діти.
В кабана ж вкрав порося,
А у гусоньки — гуся...
Не підеш нікуди в гості!.." —
Йде і стогне лис безхвостий.

Стрівся лис із горобцем:
"Нагодуй мене хлібцем!"
А горобчик — хлопчик щирий —
Виніс лису хліба й сиру.
З'їв усе до крихти лис,
В горобцеву хату вліз,

І, горобчику на диво,
Випив лис барилко пива,
Та й питає горобця:
"Де дістав хлібця, пивця?"
Горобець говорить лису:
"Засівав я коло лісу

І пшеницю, і ячмінь,
І ти, лисе, красти кинь
Та почни орати ниву —
Буде в тебе хліб і пиво".
Гірко лис зітхнув: "Ох, ох!..
Будемо трудитись вдвох.
Надійшла пора орати,
Орачів зве сонце з хати".
Вийшли лис і горобець —
І на поле навпростець.

Горобець оре як треба,
Лис очей не зводить з неба,
Далі каже горобцю:
"Бачиш хмару чорну цю?
В ній дримає блискавиця,
Що вбиває звіра й птицю.
Я піду вклонюся їй:
"Нас з горобчиком не вбий!"
Лис мерщій побіг в долину,
Під кущем проспав всю днину,
А смерком ліском тюпком —
На вечерю із пивком
Та й горобчику — хвалиться:
"Стримав хмару
й блискавицю!"
Бреши лис, і їсть за трьох,
Та за пивом ходить в льох.

А горобчик каже лису:
"Все зорав я коло лісу,
Завтра висієм зерно,
Ну, вже й спать пора давно".

Горобець прокинувся вранці,
Лис хропів ще на лежанці.
Ледве-ледве лис устав,
Похмелятися почав.
Горобець кричить на лиса:
"Чуєш, лисе, не барися,
А берися за мішки —

І на поле навпрошки..."
От горобчик сіє просо,
Лис на пебо блима косо.

Далі каже горобцю:
"Бачиш хмару сизу цю?
Бачиш, небо все вкриває,
Нас з тобою повбиває.
Я піду вклонюся їй:
"Нас з горобчиком не вбий".
Лис мерщій побіг в долину.
Під кущем проспав всю днину,
А смерком ліском тюпком —
На вечерю із пивком.
В хату лис зі сміхом лізе:
"Одвернув я хмару сизу!"
Бреше лис, і їсть за трьох,
Та за пивом ходить в льох.
А горобчик каже лису:
"Вже засіяв коло лісу.
Буде просо в нас, ячмінь,
Буде все! Цвірінь-цвірінь!"
Проминуло днів доволі,
Горобець трудився в полі,
Лис вовтузився в дворі
Й пив од ранку й до зорі.
В лиса очі аж заплили,
Лис ходив в здоров'ї, в силі,
Тільки в лиса у жнива
Розболілась голова.

"Так гуде, немов дуплянка, —
Не піду я жати зранку.
А в полудень виглядай —
Вийду я збирать врожай".

Лис розлігся у кімнаті,
Горобець йде в поле жати,
До зорі маленький жав,
Лис до ночі пролежав.

Звіз горобчик з поля жито:
"Лисе, будем молотити!"
І зітхнув ледачий лис:
"Та... змолотимо колись".
І розсердився горобчик,
З огорожі вирвав стовпчик:
"Як не кинеш, лисе, лінь,
Я тобі — цвірінь-цвірінь! —
Не дам хліба, не дам пива,
За роботу, лисе, живо!"

Лис зітхнув, поліз на стіг,
А якраз вітрець пробіг.
Лис зрадів і каже з стогу:
"Вийшла буря на дорогу,
Буря нам розвалить стіг.
Я спиню її! Побіг!"
Лис мерщій побіг в долину.
Під кущем проспав всю днину,
А смерком ліском тюпком —
На вечерю із пивком.
В хату лізе лис, мов фура.
"Одвернув я,— каже,— бурю!"
Бреше лис, і їсть за трьох,
Та за пивом ходить в льох.
А горобчик гордовито:
"Змолотив я, лисе, жито,
Наносив зерна засік —
Хватить нам на цілий рік!"
"От і добре,— лис говорить, —
Оженюсь я, пташко, скоро.
Переїду в інший край,
То поділимо врожай.
Просто будемо ділити:
Ти маленький, я — великий,
Дев'ять часток візьму я,
А десята вже — твоя..."

"Це грабіж! — горобчик каже. —
Забирайся з хати, враже!"
Лис очима люто — блим:

"Сам втікай, бо зараз з'їм!"

Зажурилася пташина,
Вийшла з хати на стежину,
І стежина повела
Пташку прямо до села.
Йде горобчик і ридає,
Наш Рябко його стрічає:
"Хто тебе зобидив так?
Я його зітру на мак!"
"Лис безхвостий, лис щербатий
Виживає мене з хати!.."

"Лис безхвостий? Лиходій!
Це старий знайомий мій.
Ну, бігцем до нього в гості,
Щоб загинув лис безхвостий!"
Сів горобчик на Рябка,
Та й помчали до ліска.
Долетіли вдвох до хати,
Бачать — в хаті лис щербатий
Всівсь на стіл, і їсть сальце,
Та в щербину ллє пивце.
Кинувсь наш Рябко на нього.
Лис зі столу — до порога,
А з порога та й до стогу,
А від стогу прямо в ліс,
А Рябко його — за ніс:
"Я тебе провчу як треба! —
Буде, лисе, комір з тебе!"
Й покотилися клубком
Дубняком, березняком...
Переміг Рябко наш лиса,
На ворюгу подивився:
"Так ти, лисе, і пропав!
Що посіяв, те й пожав!"